

**5–7-SINF TALABALARI UCHUN VIZUAL KOMPOZITSIYA
MASHG‘ULOTLARINI TASHKIL ETISH METODIKASI****Abdurahmonova Dildora Nizomjon qizi**

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” – ta’lim yo‘nalishi

1-kurs “D” guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada 5–7-sinf o‘quvchilari uchun vizual kompozitsiya mashg‘ulotlarini tashkil etishning metodikasi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida o‘quvchilarda vizual fikrlashni rivojlantirish, kompozitsiya elementlarini amaliy mashg‘ulotlar orqali uyg‘unlashtirish va ijodiy qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratilgan metodik yondashuvlar keltiriladi. Shuningdek, interaktiv va innovatsion metodlar yordamida darslarni samarali tashkil etish, o‘quvchilarning estetik didini oshirish va san’at asarini yaratish jarayonini boyitishning ahamiyati ko‘rsatib o‘tiladi.

Kalit so‘zlar: Vizual kompozitsiya, amaliy mashg‘ulot, 5–7-sinf, pedagogik metodika, ijodiy faoliyat, vizual tafakkur

5–7-sinf o‘quvchilari uchun vizual kompozitsiya mashg‘ulotlarini tashkil etish pedagogik jihatdan muhim ahamiyatga ega, chunki bu yosh guruhida vizual tafakkur va ijodiy salohiyatni rivojlantirish jarayoni intensiv kechadi. Vizual kompozitsiya o‘quvchilarga rang, shakl, chiziq, makon va massa kabi elementlarni uyg‘unlashtirish ko‘nikmalarini shakllantirish, san’at asarini yaratish jarayonida muvozanat va estetik uyg‘unlikni tushunishga yordam beradi. Shu nuqtai nazardan, mashg‘ulotlarni metodik jihatdan to‘g‘ri tashkil etish o‘quvchilarning ijodiy va vizual qobiliyatlarini samarali rivojlantirishda asosiy vosita hisoblanadi.

Amaliy mashg‘ulotlar o‘quvchilarga nazariy bilimlarni amalda qo‘llash imkonini yaratadi. Kichik eskizlar, rangli chizmalar, kompozitsion loyihalar va guruh ishlarida qatnashish orqali o‘quvchilar rang va shaklni uyg‘unlashtirishni o‘rganadilar. Bu jarayon o‘quvchilarda vizual muvozanat, urg‘u, kontrast va kompozitsion markazni aniqlash qobiliyatini rivojlantiradi. Shu bilan birga, muammaviy yondashuvlar orqali o‘quvchilarga “qanday ranglar bir-biriga mos keladi?” yoki “shakllarni qanday joylashtirsam, estetik uyg‘unlik hosil bo‘ladi?” degan savollar orqali ijodiy fikrlash ko‘nikmalari shakllantiriladi.

Mashg‘ulotlarni rejalashtirishda o‘quvchilarning boshlang‘ich tayyorgarligi, materiallar bilan tanishligi va vizual kompozitsiya elementlarini tushunish darajasi hisobga olinishi zarur. Boshlang‘ich darslarda oddiy shakllar va asosiy ranglar bilan mashg‘ulotlar olib boriladi, keyinchalik murakkabroq kompozitsion loyihalarga o‘tiladi. Bu progressiv metodik yondashuv mashg‘ulotlarning samaradorligini oshiradi va o‘quvchilarga o‘z ijodiy qarorlarini mustaqil qabul qilish imkonini beradi.

O'quvchilarda rang va shakl uyg'unligini shakllantirish uchun bir nechta samarali metodlar mavjud. Masalan, rang kontrastlari va uyg'unliklarini o'rganish uchun eksperimentlar tashkil etish, shakllarni joylashtirish va muvozanatni aniqlash uchun mini-loyihalar tayyorlash, guruh ishlarida rang va shakl uyg'unligini muhokama qilish va tahlil qilish. Shu bilan birga, o'qituvchilar amaliy mashg'ulotlarni interaktiv qilish uchun raqamli vositalardan, vizual taqdimotlardan va grafik dasturlardan foydalanishlari mumkin. Bu o'quvchilarda rang va shakl bilan ishlash qobiliyatini kengaytiradi va ijodiy qaror qabul qilish jarayonini boyitadi.

Amaliy mashg'ulotlarning samaradorligi pedagogik sharoitlarga ham bog'liq. O'quvchilarning yosh xususiyatlari, materiallarga erkin kirish, o'z fikrini ifodalashga ruxsat va xatolar bilan ishlashga imkoniyat yaratish mashg'ulot samaradorligini oshiradi. O'qituvchi esa faqat nazariy bilim beruvchi emas, balki mentor va yo'l-yo'riqchi sifatida faol bo'lishi lozim. U mashg'ulotlarni rejalashtiradi, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga oladi va vizual kompozitsiya elementlarini shakllantirish bo'yicha turli metodlardan foydalanadi.

O'quvchilarda vizual kompozitsiyani shakllantirish jarayonida interaktiv metodlar, guruh va individual loyihalar, muammaviy vazifalar va raqamli vositalardan foydalanish samaradorlikni oshiradi. Masalan, o'quvchilar guruhlarga bo'linib, rang va shakl uyg'unligini yaratish bo'yicha loyihalar bajaradilar, yakuniy ishlarini muhokama qiladilar va tahlil qiladilar. Shu tarzda mashg'ulotlar faollikni rag'batlantiradi, ijodiy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini mustahkamlaydi va o'quvchilarning san'atga qiziqishini oshiradi.

O'zbek sharoitida 5–7-sinf o'quvchilari uchun vizual kompozitsiya mashg'ulotlarini tashkil etishda asosiy muammolar: materiallar yetishmasligi, o'qituvchining metodik tayyorgarligi, dars soatlari cheklanganligi va baholashning standartizatsiyalashtirilmaganligi. Shu sababli, metodik qo'llanmalar ishlab chiqish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va mashg'ulotlarni tizimli rejalashtirish zarur. Amaliy mashg'ulotlar davomida o'quvchilarda rang va shakl uyg'unligini shakllantirish natijasida vizual fikrlash qobiliyati, ijodiy mustaqillik va san'atga qiziqish ortadi. Ularning ishlarida rang va shakllarning muvozanati, estetik uyg'unlik va kompozitsion markaz yaxshilanadi.

Umuman olganda, 5–7-sinf o'quvchilari uchun vizual kompozitsiya mashg'ulotlarini metodik jihatdan to'g'ri tashkil etish o'quvchilarning san'atga bo'lgan qiziqishini oshiradi, vizual va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi va kelajakdagi tasviriy san'at mutaxassislari tayyorgarligini ta'minlaydi. Shu yondashuv mashg'ulotlarni interaktiv, qiziqarli va samarali qiladi, o'quvchilarning vizual va ijodiy qobiliyatlarini to'liq rivojlantirish imkonini yaratadi.

5–7-sinf o'quvchilari uchun vizual kompozitsiya mashg'ulotlarini metodik jihatdan to'g'ri tashkil etish o'quvchilarning vizual tafakkurini rivojlantirish va ijodiy salohiyatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Amaliy mashg'ulotlar o'quvchilarga

nazariy bilimlarni amalda qo'llash, rang va shakl elementlarini uyg'unlashtirish, kompozitsion muvozanat va estetik uyg'unlikni tushunish ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, interaktiv metodlar, guruh loyihalari va muammaviy vazifalar mashg'ulotlarni qiziqarli va samarali qiladi, o'quvchilarda ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Mashg'ulotlarning samaradorligi pedagogik sharoitlar, o'qituvchining malakasi va o'quvchilarning individual xususiyatlariga ham bog'liq. Materiallar bilan ta'minlanganlik, o'z fikrini erkin ifodalashga ruxsat berish va xatolar bilan ishlash imkoniyati mashg'ulotlarning natijadorligini oshiradi. Shu sababli, metodik qo'llanmalar ishlab chiqish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va mashg'ulotlarni tizimli rejalashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, 5–7-sinf o'quvchilari uchun vizual kompozitsiya mashg'ulotlarini tashkil etish o'quvchilarning san'atga bo'lgan qiziqishini oshiradi, vizual va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi va kelajakdagi tasviriy san'at mutaxassislari tayyorgarligini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности //Педагогическое образование и наука. – 2017. – № 2. – С. 109-110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons //Eastern European Scientific Journal. – 2017. – № 1. – С. 131-134.
3. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari //Inter education & global study. – 2024. – № 1. – С. 8-14.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – Т. 3268. – № 1. – С. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари //Современное образование (Узбекистан). – 2017. – № 6. – С. 15-21.
6. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – № B10. – С. 192-198.
7. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts //International Journal on Integrated Education. – 2023. – Т. 4. – № 3. – С. 60-66.

8. [The Art of Education University. Engaging Ways to Teach the Elements of Art](#)
9. [MDPI. Eye-movement and composition learning](#)
10. [Goshen College. Composition and Design Principles](#)